

על שם

טראן רבי יעקב לנדא וצ"ל
בנשיאות
האנז'ר רבי משה ז"ל לנדא שליטא
נאכ"ד בנו ברק

כלמי יער

בעזה והלהבה

תשס"ה

השנה השש - עשרה

י"ג אדר א'

גליון מיוחד לכבוד הנישואין (נ"ז)

רב יצחק רצabi
מח"ס "שולחן ערוך המקוצר"
בנירברק

כפיה גט בטוענת "מאיים עלי"

בגלוון הקודם התפרסמו דבריו של הג"ר רצabi שליט"א, הדן בעניין אשה החובעת גט מבعلا בטענת "מאיים עלי", האם ניתן לכפות את הבעל לגורשה, לפי מנהג החימנים הולכים בכל מקום לאור פסקי של הרמב"ם ז"ל, או שבמקרה זה אין להסתמך על שיטת הרמב"ס. בתחום מכלול העורות המחייבות שנלוו למאמר האמור, הובאו הרבה חידושים דין בעיקר בדין אשה המורדת בבעלה, מקוצר הירושה לא יכולנו להביא את הדברים בשלמותם בחדא מחתא, לפניו מוכאים החלקים שהושמטו מן הגלוון הקודם.

פעמי יעקב ★ גלוון חודש אדר תשס"ה

עצה. וגם הלא אינם צריכים לлечט בעצם להכריז, אלא יודיעו שיכריזו חוני בתים כנסיות, איש איש במקומו, ובכך לא יהיה להם כל טורח בזה [וכגון זה מצינו בפיירוש רשיי לכתובות (דף מט, ב, סוף ד"ה כפוי), לגבי דין הכרזה על מי שאינו רוצה לוין את בניו, שליח ציבור הוא המכריין, יעוז וdock]. וכן הוא בטורי זהב (סימן ס"ק ג), ובדין דחמי על הסמ"ג (לאוין פא דף עה עמוד ד). ומה שכח במשפט הכתובת (חלק ב דף תשנ"ט), שהטעם כיון שבלאו הכי עורך הדין של בעליה מאים עליה יעוז, גם אם יש לזה מקום בזמנינו, על כל פנים מה נאמר לגבי כל פзорות הגולה, כגון בתימן וכדו', שלא היה שייך זה, ואפילו הכי לא המכריין. ומהאי טעמא אין מועיל גם התירוץ דהאידנא רבים אינם באים לבתי כנסיות ולא תועלם להם ההכרזה, שהרי ביום עברו היו רוב ישראל מתפללים בבתי כנסיות ועם כל זאת לא המכריין ברבים על המורדת בעלייה.

והמחווור לענ"ד, שיתכן מادر כי ראו בתים דינם שההכרזה לפি ירידת הדורות, לא הוועילה, אדרבה גרמה לחלוקת וקטנות רבות בין בני המשפחות והנלוים אליהם, ואולי אף למלשינות אצל האומות, והנזק היה רב מן התועלת. גם מסתברא כי הבעלים עצמם היו בושים שיתפרנס הדבר ברבים. ועוד י"ל כי בזמנינו אלו פרטום דבר זה הוא פרצה בצעירות, על דרך שמעינו כי האידנא אין לרוקד בפני הכללה אפילו שהוא היפך הש"ס והפוסקים, כי אז היו קדושים וגדורים טפי, וכמ"ש בס"ד בשולחן ערוך המקוצר (הלכות נישואין סימן ר), על כן נמננו וגמרו

א. במאמרנו בגלויון הקודם (הערה 4) הקשו לשאול, כיצד מתעלמים בדורותינו מן הדין המובה במסכת כתובות (סג, ב) שיש להכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות במשר ארבעה שבועות על המורדת בבעלה שטוענת "בעינהליה ומצערנהליה", לפרש את מעשהם ברבים כדי שתתבישי ותחזר בה, ונפסק הדבר להלכה בשו"ע (ס"י עז, ב), ומදוע איפוא לא נהגו כך בזמנינו, ע"כ דברינו.

אחר זמן ראייתי כי בכמה ספרים כבר דנו בזה, ובפרט בזמנינו. וכיון שכבר נאספו דבריהם בשו"ת אדרני פז (חלק ג סימן קו ובמילואים שם דף של"א), אין צורך להרחיב עוד בזה. אמנם, רובם ככולם לא ריוו את צמאוננו, וכל מעיין יראה מה שיש להעיר על דבריהם. ונכתב קצר: כגון הטעם שכח שם שסמכו על שיטת הגהות מיומוני (פרק יד מאישותאות ל) בשם רבינו שמחה, שבזמן זה אין מכרייזם, וכנראה טumo שחשש פן יצא לתרבות רעה על ידי שמביישים אותה ברבים, לפי המבורר בבית חדש סימן עז (ד"ה ומ"ש וכותב א"א הרא"ש) - צ"ע, כי הוא נראה חשש רחוק, ועוד שיש תקנה שיאימנו עליה תחילת שיכריזו עליה. ועל כל פנים דעה זו היא דעת יחידאה נגד שאר כל הפסיקים, ועל עצם הכרעת השלחן ערוך, וכייד זה שבקין לכל הפסיקים ונקיין כיחידאה? כמו כן הטעם שכח רב"מ בירדו (ממרוקו) בספריו תורה אמרת (דף ג ע"ד) שההכרזה אינה אלא עצה טוביה, וטורח גדול על הבית דין שיילכו להכריז וכיו' יעוז, הוא חידוש גדול שצערך ראייה חזקה, ולא משמע הכי הבנת כל רבותה, אלא בפשטות נראה שהוא דין ממש ולא

בדין וכיו' דאינו רק שמקבל עליו אחריות ולא זקפו עליו בחוב", לא זכתי להבין, הלא גם הרמב"ם בנוסח הכתובה שהعلاה בפרק ד' מיבור וחליצה (הלכה לג) כתוב: "זוקף הכל על עצמו במלואה ורשו" (דהיינו חוב), כמו בנוסחאות שלנו. וכן כתוב מהרי"ץ עצמו לעיל בעניין המעשה שהביא שם שנתעטם אבי המורדת, שהשיב בעל שהחצץ מחל בו וזוקף הכל עליו במלואה "כזכור בנוסח הכתובה", יעוז. [ובנוסחאות הספרדים והאשכנזים ליתנייהו לתיבות הללו, עיין במשפט הכתובה שער חמישי פרק ו' דף שע"א ד"ה ובנוסח]. ואם כן איך הרמב"ם עצמו כתוב כאן הדין בהלכות אישות (פרק יד הלכה יג) שאין המורדת גובה מה שהכניסה לו זולתי אם תפסה אין מוציאים מידה. ואם סבירא ליה שזה דוקא בזמן התלמיד, לפי שאז לא נהגו לכתוב זוקף את הנדוניא עליו במלואה, היה לו לפרש. ועיין עוד מגיד משנה אישות טז, א). ואולי יש לחלק בין הנקتب בכתב העצמה, לבין הנקتب בנוסח זה שהוא שטר נפרד מאחרוריה ואין לו דין כתובה. ר' ל' כי אף שכותב בכתב העצמה זוקף על עצמו במלואה, מכל מקום זה מוגבל וכפוף לתקנות חז"ל, והם הענישו את המורדת שתפסה נדוניותה. מה שאין כן שטר זה שהוא חייב את עצמו. וכך שמוסיפים שם שלא ישמש חוב זה אפילו בשבייעת, יعن שאין לשטר זה תוקף מעשה בית דין כמו הכתובה עצמה שהיא בגדיין (יח, א) וכמו שביארנו בס"ד בטופס כתובות (שער ראשון אות יא דף ט"ל ד"ה ובכתובות, ועיין עוד שם אותו יב דף מ). על כל פנים

שלא להזכיר. ואגב, יש להעיר, כי מラン שם העתיק דעת הרמב"ם להזכיר בכל יום במשך ארבע שבתות רצופות, דהיינו כ"ח יום, והרמ"א בהגאה הביא שאין צורך להזכיר בכל יום אלא ארבע שבתות ממש, ובשתיילי זיתים המשמשו.

ב. בהערה 7 כתבנו שמדובר רבינו מהרי"ץ ז"ל (פעול עדיק ח"א רס"י קי) מבואר שהמורדת בעלה מפסידה את המתניתה קמייתא.

ור' ל', שמנาง בתוי דין שעbero שדן בו מהרי"ץ שם, קאי בעיקר כלפי הנדוניא. אבל מתניתה ותוספתא, מסתברא שהדבר מוסכם שהיא מפסידה, אף שהזוכר אותם בחדא מחתה. והראיה שהזוכר בכללם את הכתובה, והרי זה אינו ממונגע, כיון שמשמעותו בגמרא כתובות (דף סג, ב) ובפוסקים. אמן עיין בר"ף פרקAuf*yi* מה שכתב בשם גאון.

ג. בהערה 10 שם, העתקנו את דבריו מהרי"ץ המישב את המנאג שמאפשרים למורדת לגבות מה שהכניסה לבעל מבית אביה, וכותבו שיש בעיר הרבה על דבריו אך אין המקום להאריך בזה, עכ"ד, וכעת נאריך בעז"ה:

ז"ל מהרי"ץ (פעולות עדיק שם): "מה שנางו שהמורדת גובה מה הבעל מה שהכניסה לו, ואני לא כדי דמתיבתא ולא בעיקר הדין, הטעם, לפי שכותבים בו "חוב זוקף ומלה זקופה", ואם כן هو חוב זה על הבעל כשר חובות דעלמא שיש עליו שטר. ולא דמי למה שנזכר בדיין או בדיינה דמתיבתא נכסי צאן ברזל, דאינו רק שמקבל עליו אחריות ולא זקפו עליו בחוב, דוק", עכ"ל מהרי"ץ. הנה, מה שכתב "دلא דמי ומה שנזכר

הוא יAIR עיניינו, על כל פנים, אולי כלפי דינה דמתיבתא הוסיף מהרי"ץ התיבות המוסגרות בדףס "מה שהוא עניין, או חלפיו, לא מה שאבד", ובכתבי"ק ראייתי והן כתובות בין השיטין, כי הוסיף לאחר זמן מכתיבת עיקר התשובה, והמעתיקים והמדפיסים קבעו אותו שלא במקומן לעיל בסוף עניין הشرط [ועיין לקמן ד"ה וbosonat], והמעיין יראה שאין להן מקום שם אלא כאן. ומה שכתב "או חלפיו", הוא נזכר בדיינה דמתיבתא לגבי נכסיו מלוג בזה"ל, אי ליכא מידי דאיתיה בעיניה, ואיכא מידי דאתי מחמתיה (דיהינו שבא מכוחו) יהיבין ליה ניהלה, או אלי חזר מהרי"ץ להוסיף זאת, כלפי מה שהביא לבסוף שמצא אחרי כן להרשב"א דנכסי צאן ברזל גובה וכיו' אם כלו או נגנו וכו', שモזה סמרק למנהגינו, על כן הקדים כאן זאת, ללמדך שאינו ממש כמנהגינו, כי אין אנו מගבים מה שכלה ואבד.

וכשעינתי בגוף תשובה הרשב"א הלו (חלק א סימן תשס), ראייתי שמספר שם מיר בתקיחתה, דמיירי במوردת האומרת מאיס עלי [וקן בתשובה הרدب"ז שצין מהרי"ץ בסוף התשובה לגבי מוהר וشرط, מדובר בעיליל על טענת מאיס עלי, ועיין לקמן בסמוך ד"ה וbosonat]. ומעטה גדרה קושיתנו ולא מצאנו ידינו ורגלינו בבית מדרשו של מהרי"ץ לרדרת לסוף דעתו הרמתה ולהבין שיחתו Mai קאמר מרנא ורבנה. אלא אם כן נידחן לומר דסבירא לייה כי גם במאיס עלי הדין הוא שאינה זוכה זולתי אם תפסה. וממה שפירים הרמב"ם זאת בהלכה יג לגבי בעינא ליה ומצערנה ליה, נלמד למאיס עלי שבהלכה

מלשון מהרי"ץ מוכח, שלא נתכוון לחילוק זה, כי הרי כתוב בהדייא כי מה שנזכר בדין מיורי "שלא זקפו עליו בחוב", וע"ע שם בשורת פועלות צדק (חלק א סימן לו) בשאלת, וצ"ע.

ויש לעומת גם בעיקר קושיתו, שאין המנהג לא כדיña דמתיבתא ולא בעיקר הדין. בשלמא שאינו בעיקר הדין, לחיי, שנראה דקיים על המורדת שאומרת בעינא ליה ומצערנה ליה שאז אמנם אין המנהג תואם עם עיקר הדין (שעמיקר הדין הוא כמו שפסקו הרמב"ם והשולחן ערוך, שדוקא אם תפסה אין מוציאין מידה אבל אין בידה כח לתבוע את המעוות בדין, ועל זה מקשה מודיע מגבים לה אפילו שלא כהלה). מה שאין בטעונת מאיס עלי אין מה להקשות, כי בן בטעונת מאיס עלי היא ההלכה לגביה). אבל מה אדרבה כך היא ההלכה לגביה). אבל מה שכתב שאינו כדיña דמתיבתא, לכארה אין מובן, כי מה שדנו במתיבתא דהינו ישיבת הגאנונים, קאי על טענת מאיס עלי דוקא, כמו בא בר"ף ובטור ובשאר הראשונים ובהגהת הרמ"א (סימן עז סעיף ג) ובאחרונים שם. ומטעם שלא תצאנה לתרבות רעה חס ושלום הויאל ומאסה בבעלה, תיקנו להן שישלם הבעל כל הנכסי צאן ברזל שלhn. ואם כן מודיע ארכבה מהרי"ץ אתרי רכשי, ועיין עוד לקמן בסמוך ד"ה וכשעינתי, ובמאמרנו בಗליון פעמי יעקב שעבר (הערה 24).

איך שייהי בדיינה דמתיבתא מבואר שעריך הבעל לשלם לה אפילו מה שאבד. ואם זהה הקושיא, לא ידענו מהו הтирוץ דמיירי כשאינו רק מקבל אחריות ולא זקפו עליו בחוב, הרי אדרבה כדיña דמתיבתא מקבלת יותר, והמקום ברוך

אלא מקבל עליו אחריות ואינו זוקפו עליו כשאר חובות (מהרי"ץ בשו"ת (ח"מ) [צריך לתקן ח"א, דהינו חלק ראשון. יב"ן] סימן קי), ואעיר על זה בעז"ה בראש פרק טז, עכ"ל. ושם בראש פרק טז כתוב: "שבזמן חכמי התלמוד, האשה שהכניתה לבעה בין קרקע בין מטლין, וקובל הבעל אחריות עליהן, היו כותבין אותן בשטר הכתובה, ולא היו זוקפין אותן עליו חוב זוקוףvr כך וכך מעות כשאר חובות, אלא מקבל עליו אחריות בלבד, שאם אבדו חייב באחריותן. ואחר כך נהגו שזוקפין אותן עליו חוב זוקוףvr כך וכך מעות קיבל עליו, ומכל מקום דין שווה בשאר דברים. והוצרכתי לכתוב זה, לפי שראיתי מי שסובר שנשים שאמרו עליהן חז"ל שאין להן מה שאבד מנכסי צאן ברזל, כגון העוברת על דת משה וכיוצה בהן, לא אמרו אלא בזמן שלא היו זוקפין אותן חוב זוקוףvr מעות כך וכך عليه. אבל לפי המנהג שנוהגים שזוקפין אותן עליו מעות כך וכך, אין מפסידות כלל, דהיינו כדי כל חוב דעלמא. וסבירא חולשה היא לענ"ד, דמנא לנ' לחלק חילוק זה, ניזיל בתר טעמא, מה טעם אמרו העוברת על דת וכיוצה בה אין להן נכסי צאן ברזל שאבד - קנס הוא שקנסו אותן חז"ל בשביל מעשיהם הרעים. ולפיכך מה לי למנהג הראשונים מה לי למנהג האחרונים, הדין שהוא שווה שאין להן לא כתובה ולא נכסי צאן ברזל שאבד, אלא מה שהוא קיים נוטלת, דקנס חז"ל במקומו עומד", עכ"ל מהר"כ בשם טוב.

והgeom דבחדא מחתה מחתינהו, מכל מקום לכוארה יש מקום לחלוקת בין המורדות על הקב"ה, דהינו העוברת על דת, דבה שיין

ח. ואף שהוא נגד הפטשות [וכן מפורש בבית חדש על הטור ד"ה ומ"ש וכותב עוד רכשאומרת מאיס עלי וכו', פירוש, שהרמב"ם הוסיף לבאר מה שאינו מבואר בדבריו רשב"ם. והיינו דסבירא אליה דעתלת בלאותיה מנכסי צאן ברזל אפילו לא תפסה וכו' ע"כ. וכן סתמתי אני הקטן יב"ן בפנים הסעיף כאשר כבר ציינתי בהערות המובאות בגליון הקודם (הערה 8), מכל מקום זוכרני שראיתי שיש מי שמפresher כן בדעת הרמב"ם והשלchan uruva, וכעת ביקשתיו ולא מצאתיו, וזאת עוד להלן ד"ה ולענין הלכה. ואםאמת בכך הדבר, אז קושיותו היה על שני האופנים של מوردת שביהם הוא המדובר בדיון התלמוד, ובדין דמתיבתא שהוא על כל פנים באחד מהם, דהינו מאיס עלי, דמה נפשך המנהג שנוהגים בבתי דין עצמנוathi דלא כחד מיניו. ומה שכתב בתירוץ דלא דמי למה שנזכר בדיון או בדין דמתיבתא נכסי צאן ברזל, דאינו רק שמקבל עליו אחריות וכו', אין זה כדי להסביר מדוע דנו במתיבתא שתגובה גם מה שאבד, שהרי אדרבה מקבלת יותר כמו שחקשינו לעיל, וגם הבאו טעם מתיבתא שהוא כדי שלא תצאנה לתרבות רעה. רק שבנושא זה מדובר בדיון דמתיבתא, ודוק.

ובשם טוב (פרק יד מאישות הלכה יג) ראייתי שכתב בזה"ל: "דע דיש מי שכתב שהמורדות גובין לה מהבעל נכסי צאן ברזל قولן, דסבירא אליה דעת"ג חז"ה היפך דין דגמרה ודין דמתיבתא, מכל מקום הויאל ודרךם לכתוב אותן חוב זוקוףvr ומלה זקופה, هو כדי כל חוב דעלמא, ואינו כסתם נכסי צאן ברזל הנזכר בגמרה דאינו

רה) בזה"ל: מה שנתן לה הבעלشرط [ביאורו, עיין מ"ש בס"ד בעניין יצחק על שלחן ערוך המקוצר הלכות שידוכין סימן רה הערכה סט ד"ה וענין], הדין נותן דאם עדין לא נגע בה, הויאל ולא נהנה כלל, משלהמת לו הכל. ואם כבר בא עליה אפילו ביאה אחת, הויאל נהנה אינה משלהמת לו וחכחה בו, ע"כ. וזה לא הובא כלל בדברי מהרי"ץ, לא בתשובתו זו ולא בתשובה אחרת. אדרבה באמצעות תשובה זו כתוב שיש ללמדוד מדברי מהרי"ץ לגבי השרט, שם לא נכתב ולא נזקף [כמו שהוא בדרך כלל. יב"ן] ידו של בעל על העליונה וכו', וראיתי דנים בענין השרט [נווהגים]. תיבת זו הוסיף מהרי"ץ בכתבי"ק כאן בין השיטין. יב"ן] שאין בו דין חורה בכך הוא בכתבי"ק ברוי"ש. לא חזקה בקופ"ף כמו שנדרפס בכל המהדורות שיצאו לאור עד היום. וגרמה להם טעות זו, תיבת "לא" מה שאבד, בכלל מה שהוסיף אחורי כן בין השיטין, וכدلעיל ד"ה איך, שמחמת חוסר מקום הכניס ר'ראש הלמד' לtower הרוי"ש באופן שנראית קו"ף. יב"ן] וצריך להתיישב לדינה, ע"כ. ומבואר שהמנג שאינה מחזירה לו תשלום המלך השרט. אמן פשט שהושונת המלך סמך על מה שציין מהרי"ץ בסוף תשובתו לתשובה הרדב"ז דלעיל לגבי מוחהר [ומייריו התרם שטענה מאיס עלי. ועיין לעיל ד"ה וכשעינתי], וכORB מהרי"ץ דמויה ילפין לענין השרט, דוק שם, משמע שמסכים לדבריו, ונכח דעתו עתה بما שהיה מסופק תחילת כמו שכתב שצעריך "להתיישב" לדינה. על כן הויאל השונית המלך והעתיק לנו תמצית דברי הרדב"ז. אלא שהיא לו להעיר, וכעין

טפי לknos ולהעניש, לבין מوردת על בעלה שמנועתו מילשמש עמה [ה גם שימוש בזה גם עבירה על רצונו יתרברך, ועיין מ"ש בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת נשא על פסוק איש איש כי תשטה אשתו ד"ה ונראה]. ומהרי"ץ הרי לא בתב זאת אלא במوردת על בעלה. ואמנם כן דיק בשם טוב עצמו, שבפרק יד הביא זאת בשם יש מי "שכתב", וגם ציין מי הוא, מה שאין כן בפרק טז כתוב: ראייתי מי "שסובר", וכנראה ששמע זאת מפני איזה חכם שאמר כן מדנפשיה על פי דברי מהרי"ץ היללו, אף שאין זה מוכחה. אלא דבלאו הכי מה שכתב בשם מהרי"ץ שגבין למوردת מהבעל נכסינו צאן ברזול "כולו", סגןון זה אינו אלא כפי מסקנותו של מהרי"ץ המובאת בתורת חכם, וממנו העתיק תלמידו בעל שתילי זיתים כת"י בסימן עז ס"ק כג [וספר זה היה בראשתו של מהרץ'ב, ושמו חתום על השער], וכתבו כן לפניו הבנתם את כוונת מהרי"ץ שmagibim גם מה שאבד. וגורם להם זאת, השיבוosh בהעתיקת הדברים שלא במקומות, וכן שביарנו בס"ד לעיל ד"ה איך, ונמצא שהדבר בהיפר, ואין כאן מחלוקת. ובשותנת המלך הלכות כתובות סעיף ח' סתם הדברים בזה. מחד גיסא לא כתוב תיבת "כולו", יعن שאינה נמצאת בגוף תשובתו של מהרי"ץ. ומайдך גיסא, לא הוסיף דודוק מה שהוא בعين או חליפתו ולא מה שאבד, כי זה היה כתוב גם בהעתיקת שלפניו לעיל לגבי השרט. וכיון שראה כי אין לתיבות אלו קשר לשם התעלם מהן למגמי. אלא שתמוהה מאר לבאורה מה שהעה דין חדש באמצעות הסעיף בשם תשובה הרדב"ז (חלק א סימן

מה שכותב שם בהדיא בדף ר' בזה"ל: "גירש פלוני בן פלוני את אשתו פלונית וכו', וחלקנו הכתובת ביניהם לשני חצאים רדהינו שעשו פשרה שתקבל רק מחציתה. יב"ן] לפי שהוא טוען כי היא מורדת מתחמיש, והוא עדיין לא בא עליה, והוא מכחשת. והנראה לנו שדבריו נראים אמת, מדברי תשובה והודאתה שלא טבלה מעת שנכנסה לחופה [ואעפ"כ כיוון שהיו הדינים עדין מסופקים בכר, חייבו אותו לשלם מחצית הכתובת. יב"ן]. והמזונות - נשבע שהיא יצאתה שלא כדי מלחמת מרד, ונפטר [כי הוא לא אשם בכר שזוכה את הבית, וכדרך שביארנו בס"ד בעניין יצחק על שולחן ערוך המקוצר (הלכות כתובות סימן רח). ושם (ד"ה וכשיש) הבאנו בשם הריטב"א שבמקום ספק ישבע וופטר. וכן היה בנדון דידן, כדאיתא לעיל שהיה הייתה מכחשת אותו. יב"ן]. ושולם לה עבור מחצית הכתובת, בגדים בשומה ר"ל שהסכמה לקבל ממנו בגדים בשווי מחצית הכתובת. ואין אלו הגדים שהכניתה בנדוניתה שמדובר עליהם לקמן בסמור. יב"ן] וכך. והגדים שהכניתה בנדוניתו בקנין סודר. יב"ן] וכן ר"ל התחייב בקנין סודר. יב"ן] בחרם, כל מי שייערעד על חלוקה זו וכו'. يوم רביעי ב"ז חנון ב'יפ"ט [לשטרות, ה'תקל"ח ליצירה], ע"ב. ומה שהוא בלשון ערבו העתקתו ללשון הקודש. [ועין עוד שם דף קטו ד"ה גירש יחויא וכו', וקיבלה חובה ללא שומה, ומחלת בפחית שכבר אירע בו וכו'].

ולענין הלכה למשה בזמנינו, הוא כמו שהעלינו בס"ד בפנים הסעיף, שהמורדת

עשה בעל תורה חכם שקרם לו, ובפרט שהושנת המלך כבר ראה את ספרו. וסיים התורה חכם שכן ראה דנים עצילנו כרעת הרدب"ז. וambilao גם כן תלמידו השתיל זיתים (סימן עז סוס"ק בג), וסיים שכן ראה למחרי"ז שרמו זה בסוף התשובה הנזכרת לעיל, ע"ב.

גם בכתביו אמרו ר' צ"ל (שעדין לא נדפסו) הביא כן מתשובה זקינו מהרייך"א, ר'אב"ד רצאה, שנכתבה בשנת בר"כ לשירות היטרס"ט ליצירה, שהדין פשוט ומוסכם לכל יושבי על מידן, שאם לא נגע בה אפילו פעם אחת ולא נהנה, שמשלמת האשוה לבולה את השפט. ואין להתחשב بما שהפסידה הוועדות רבות לאנשי עירה בלילה קידושה, עכת"ד. והנדון שם לא מירוי מפני שמרדה בו וטענה מאיש עלי, אלא מפני שעברו שלושה חדים מהניסיאין ולא היה יכול הגיע בה.

ומתווך עניינים רבים של גירושין המובאים בספר הזיכרונות של בית דין צנעא כת"י, בשמהרי"ז עמד בראשו, למדתי שהיו מגבים בפשיותם גם למורדות את כל חובן [אלא אם כן מחלו עליו מרצונן. וזאת אףלו כשהלא מרדו, אלא הגירושין היו מיסיבות אחרות], ואף לעוברות על דת, כגון מעשה שהיה שם באשה אחת שהיתה מקללת ילדיו של בעלה ונשבעת לבולה, והובאו הדברים שם בדף קעד ואפילו למצוות תחת בעליין, כמעשים (שאיירעו לפרקם רחוקים מאד) שהובאו שם (דף קמו ד"ה אכרג אברהם, ודף קעד-קעה ד"ה למא נתברר). ונראה לענ"ד כי טעםם לכך היה, מפני שהוא נתנו את הנדונית בדים. אבל אין וכי נמי לולא כן, לא היו מגבים אלא מה שנמצא בעין. וזה יצא לי מתווך

шибיארנו בס"ד לעיל ד"ה וקודם ודר"ה ואולי. וכיום אין מי שעושה כן אלא כוללים הכל בנוסח הכתובה עצמו, הלכrk לא נפקא מינה. אבל במאיס עלי מגבים לה זאת הבית דין. ואף שכתבנו לעיל (ד"ה וכשעינתי) בתרוץ דברי מהרי"ץ אליבא רהפטוקים, דסבירא ליה שגם בזה דוקא שתפסה, אין זה אלא דרך פלפול ולא להלכה.

האומרת בעינה ליה ומצערנה ליה, אין בית דין מגבים לה נCSI צאן ברזל של נדוניותה, אלא אם היא עצמה תפסה בלאותיה הקיימים - תפסה, ותו לא, וכמבוואר בפסקים. ואין דברי מהרי"ץ בתשובתו דלעיל אמרים אלא דוקא לפיה מה שנהגו או לכתוב סכום הנדוניא בשטר בשולי הכתובה, או אחריה, על כן הגבו לה זאת הבית דין, וכןו